

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

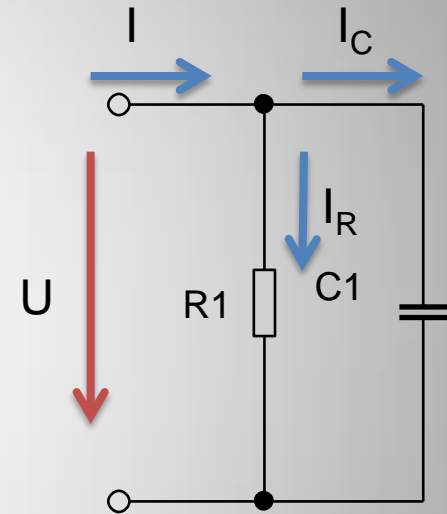
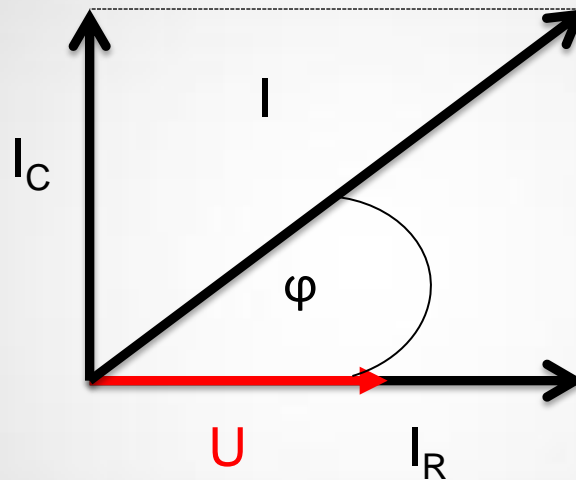
Identifikátor materiálu: VY_32_INOVACE_353

Anotace	Výuková prezentace .Na jednotlivých snímcích jsou postupně odkrývány informace, které žák zapisuje či zakresluje do sešitu.
Autor	Ing. Vadim Starý
Jazyk	Čeština
Očekávaný výstup	Student zná řešení jednoduchých obvodů střídavého proudu komplexní metodou
Speciální vzdělávací potřeby	- žádné –
Klíčová slova	Komplexní metoda, složené obvody střídavého proudu
Druh učebního materiálu	Prezentace
Druh interaktivity	Výklad podpořený vizualizací a práce se zápisem do sešitu.
Cílová skupina	Žák
Stupeň a typ vzdělávání	Střední Vzdělávání - SOŠ
Typická věková skupina	15 - 17 let / 2. ročník
Celková velikost	VY_32_INOVACE_353.ppt 793 600kB
Škola, projekt:	VSŠ a VOŠ MO, Moravská Třebová ; Virtuální studovna, reg. č. CZ.1.07/1.5.00/34.0525
Vzdělávací oblast	Odborné vzdělávání
Vzdělávací obor:	Elektrotechnický základ
Téma:	Složené obvody střídavého proudu III
Zdroje:	Uvedeny na poslední straně
Datum vytvoření materiálu:	12.1.2014
Datum pilotního ověření:	24. 2. 2014

Složené obvody střídavého proudu III

Opakování:

- Paralelní kombinace rezistoru a kondenzátoru

$$Y = \sqrt{G^2 + B_C^2}$$

$$I = YU = U\sqrt{G^2 + B_C^2}$$

$$\cos\varphi = \frac{G}{Y} = \frac{I_R}{I}$$

$$\sin\varphi = \frac{B_{LC}}{Y} = \frac{I_C}{I}$$

$$\operatorname{tg}\varphi = \frac{B_C}{G} = \frac{I_C}{I_R}$$

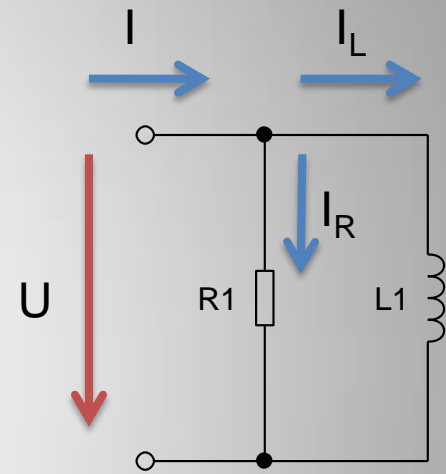
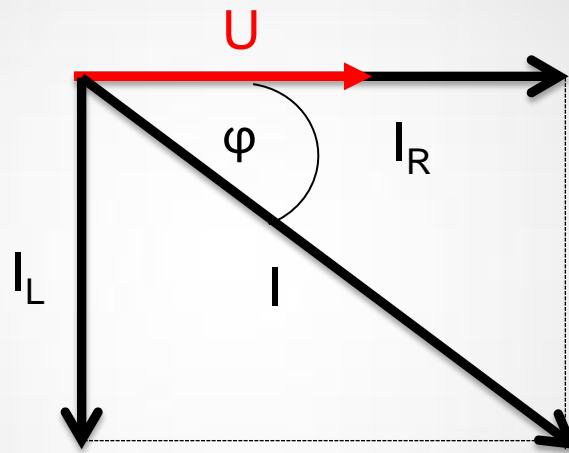
Složené obvody střídavého proudu III

Opakování:

- Paralelní kombinace rezistoru a cívky

$$Y = \sqrt{G^2 + B_L^2}$$

$$I = YU = U\sqrt{G^2 + B_L^2}$$

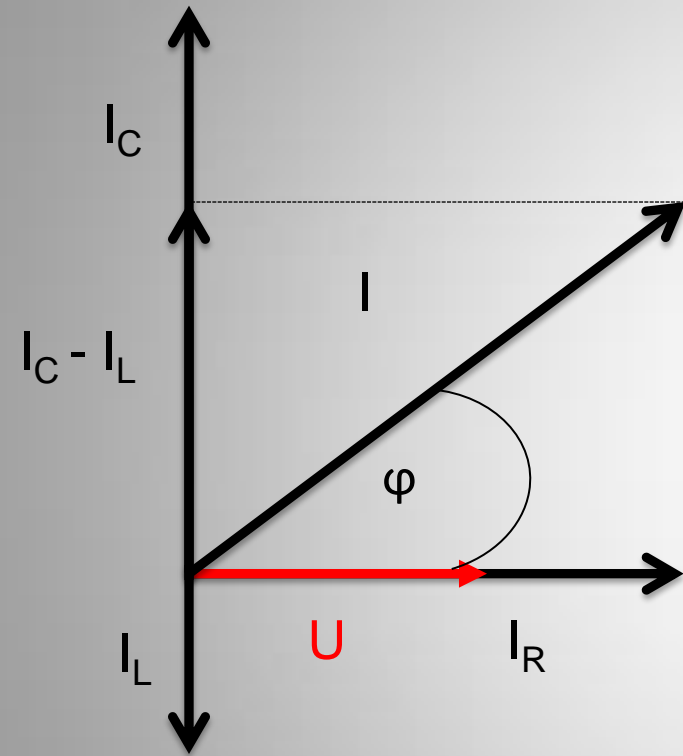
$$\sin\varphi = \frac{B_L}{Y} = \frac{I_L}{I}$$

$$\cos\varphi = \frac{G}{Y} = \frac{I_R}{I}$$

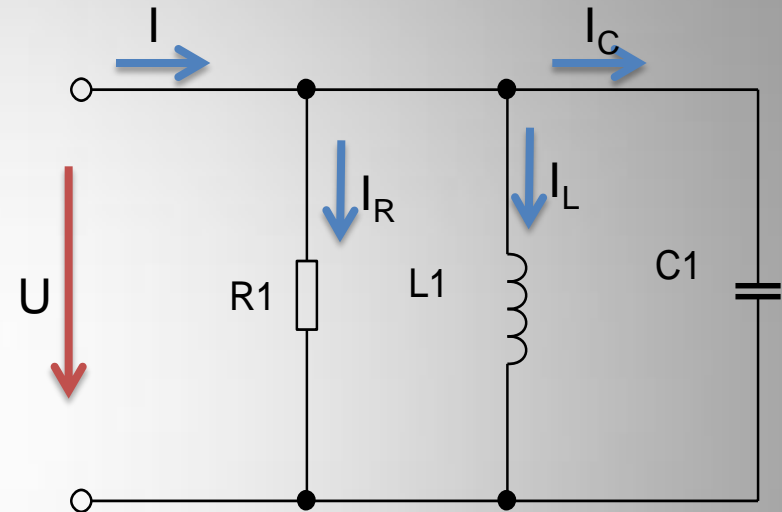
$$\operatorname{tg}\varphi = \frac{B_L}{G} = \frac{I_L}{I_R}$$

Složené obvody střídavého proudu III

Opakování: • Paralelní kombinace rezistoru, kondenzátoru a cívky

Varianta $B_C > B_L$
Tedy $I_C > I_L$

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \text{ [Hz, H, F]}$$

Jedná se o tzv. paralelní rezonanční obvod. Mohou nastat celkem 3 stavy:

$I_L > I_C$ – převládat bude indukčnost – induktivní charakter obvodu

$I_C > I_L$ – převládat bude kapacita – kapacitní charakter obvodu

$I_L = I_C$ - účinky napětí se vzájemně ruší, dochází k tzv. proudové rezonanci. Výsledné napětí je dáno pouze velikostí odporu R. Napětí a proud budou ve fázi.

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

- Pro řešení složitějších obvodů RLC používáme tzv. SYMBOLICKO-KOMPLEXNÍ METODU
- Tato metoda vyžaduje znalost komplexních čísel.
- Vychází z rozložení fázorů (vektorů) do Gaussovy roviny komplexních čísel.

!!! Vysvětlování problematiky komplexních čísel přesahuje rozsah předmětu, jsou zde jen zmíněny základy !!!

Obor komplexních čísel

Až dosud jsme si vystačili s oblastí reálných čísel. Avšak můžeme se setkat s případy, které s pomocí reálných čísel vyřešit neumíme. Např. v případě řešení kvadratické rovnice

$$5x^2 + 8 = 0$$

$$x^2 = -1$$

Tyto rovnice nemají řešení v oboru reálných čísel a proto je musíme řešit v oboru čísel komplexních.

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

Komplexní číslo A vyjadřujeme v několika tvarech

j – imaginární jednotka ($j^2 = -1$) ! v matematice používáme symbol i

SLOŽKOVÝ TVAR $A = a + jb$

GONIOMETRICKÝ TVAR $A = |A|(\cos\alpha + jsin\alpha)$

EXPONENCIÁLNÍ TVAR $A = |A|e^{j\alpha}$

ABSOLUTNÍ HODNOTA (MODUL) $|A| = \sqrt{a^2 + b^2}$

ÚHEL α (ARGUMENT) $tg\alpha = \frac{b}{a}$

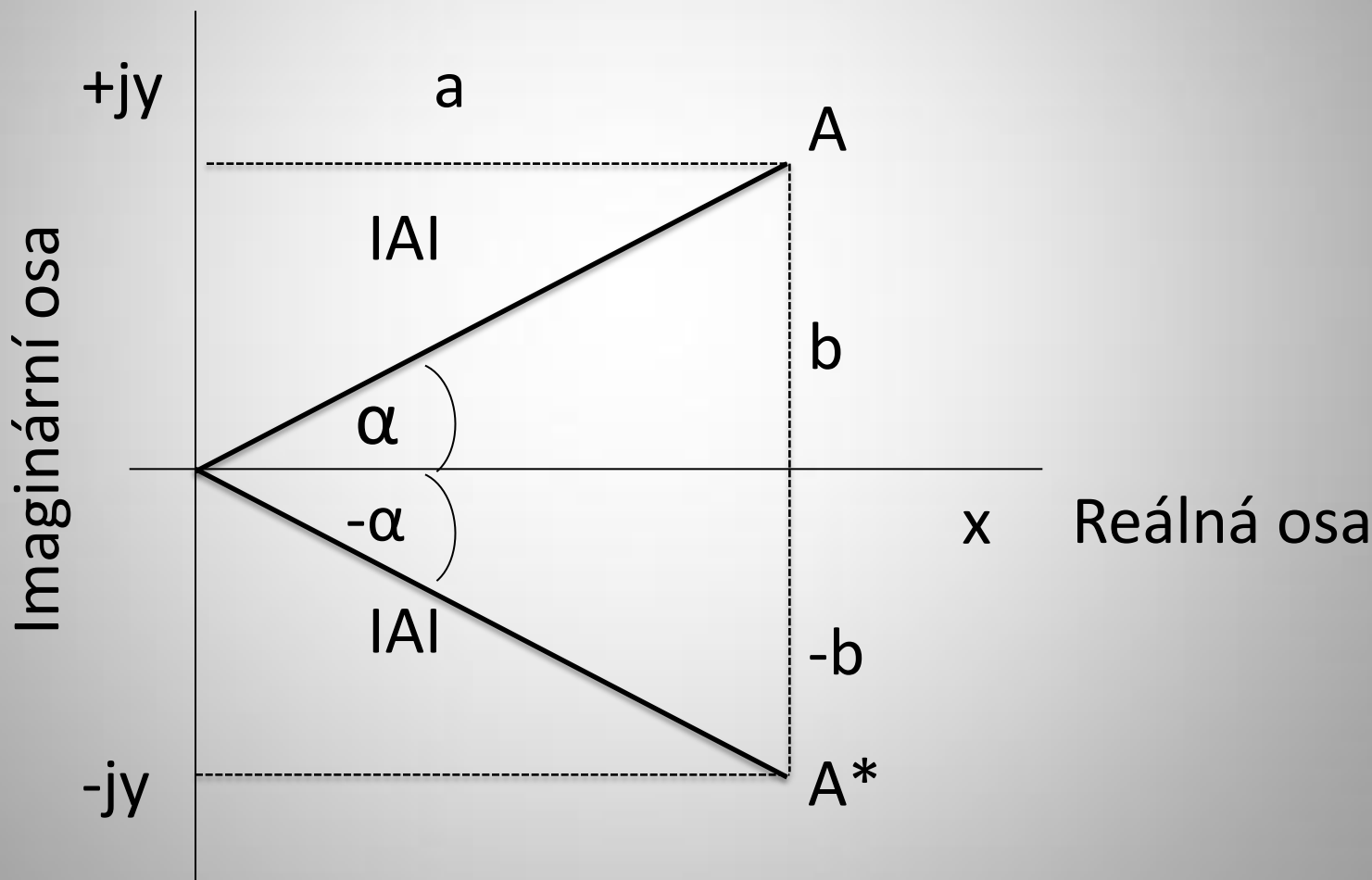
ČÍSLO KOMPLEXNĚ SDRUŽENÉ $A^* = a \pm jb$

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

Otázky

Gaussova rovina komplexních čísel

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

Obvody RLC s využitím komplexních čísel řešíme takto:

- veličiny, které leží na ose x tvoří reálnou část komplexního čísla
- veličiny, ležící na ose y tvoří imaginární část komplexního čísla
  - V kladném směru osy y, píšeme $+j$
  - V záporném směru osy y, píšeme $-j$

Pro paralelní RLC platí:

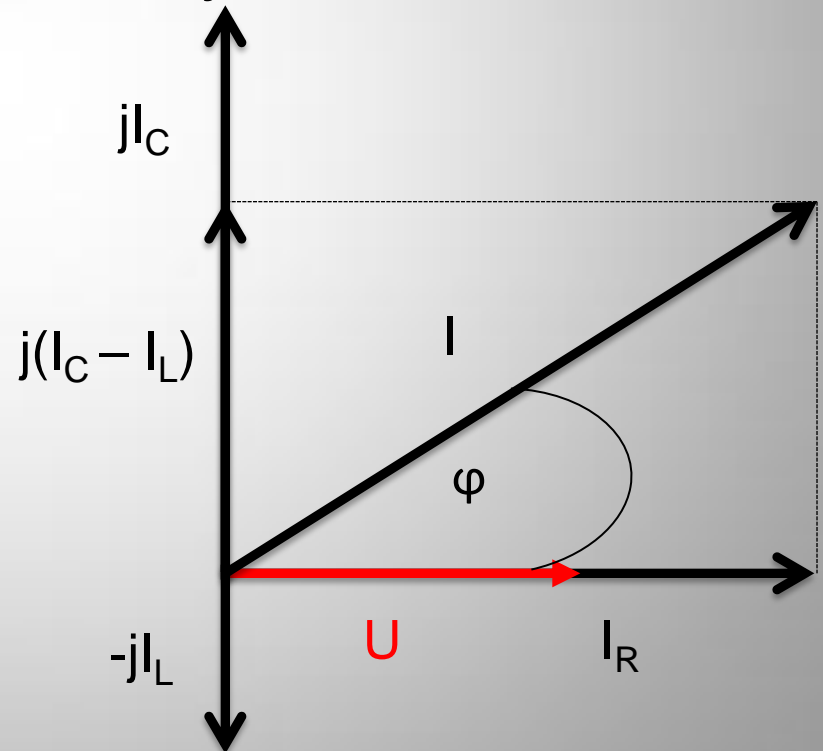
$$+jI_C (+jB_C)$$

$$-jI_L (-jB_L)$$

Pro sériový RLC platí:

$$+jU_L (+jX_L)$$

$$-jU_C (-jX_C)$$

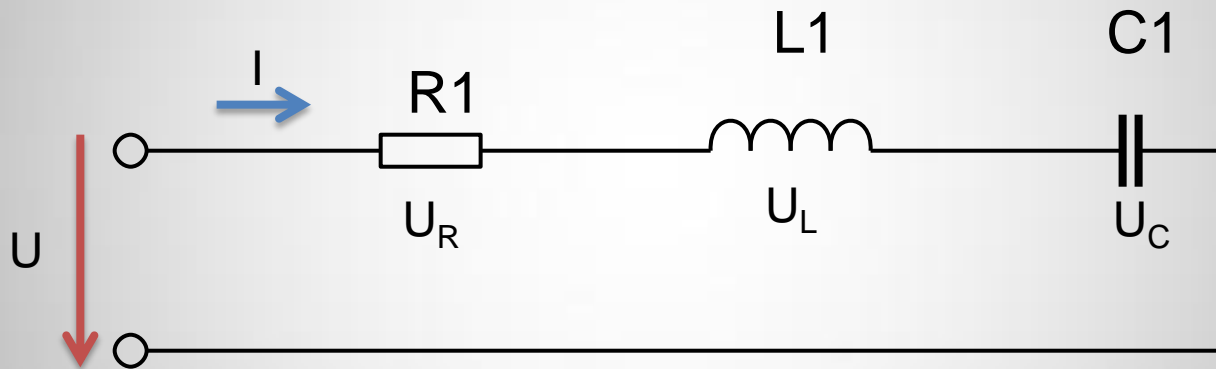

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

Příklad:

V sériovém zapojení RLC je $R=150\ \Omega$, $L=0,85\text{H}$, $C=45\mu\text{F}$. Proud procházející cívkou je $0,65\text{A}$ a má frekvenci 60 Hz . Stanovte napětí na jednotlivých prvcích, napětí zdroje, jednotlivé reaktance, celkovou impedanci a fázový posuv. Počítejte s využitím komplexních čísel.

Pro sériový RLC platí:

$$+jU_L (+jX_L)$$

$$-jU_C (-jX_C)$$

1. Vypočteme reaktance:

$$-jX_C = \frac{1}{2\pi f C} = -58,95j\Omega$$

$$jX_L = 2\pi f L = 320,44j\Omega$$

Složené obvody střídavého proudu III

paralelní kombinace prvků R, L, C

Příklad:

2. Vypočteme celkovou impedanci

$$Z = R + j(X_L - X_C) = 150 + 261,49j\Omega$$

3. Vypočteme jednotlivá napětí

$$U_C = -IjX_C = -38,32jV$$

$$U_L = IjX_L = 208,23jV$$

$$U = ZI = 0,65(150 + 261,49j) = 97,5 + 170jV$$

4. Vyjádříme fázový posun

$$\varphi = \arctg \frac{X_L - X_C}{R} = 60,16^\circ$$

Složené obvody střídavého proudu III

Opakování:

1. Jaké znáte tvary zápisu komplexních čísel

Odpověď

2. Nakresli a popiš Gaussovu rovinu komplexních čísel

Odpověď

3. S využitím komplexních čísel vyřeš příklad:

V sériovém zapojení RLC je $R=160\ \Omega$, $L=0,94\text{H}$, $C=40\ \mu\text{F}$. Proud procházející cívkou je $0,65\text{A}$ a má frekvenci $50\ \text{Hz}$. Stanovte napětí na jednotlivých prvcích, napětí zdroje, jednotlivé reaktance, celkovou impedanci a fázový posuv.

Odpověď

Řešení příkladu

$$-jX_C = \frac{1}{2\pi fC} = -79,58j\Omega$$

$$jX_L = 2\pi fL = 295,31j\Omega$$

$$Z = R + j(X_L - X_C) = 160 + 215,73j\Omega$$

$$U_C = -IjX_C = -51,73jV$$

$$U_L = IjX_L = 191,95jV$$

$$U = ZI = 104 + 140,22jV$$

$$\varphi = \arctg \frac{X_L - X_C}{R} = 53,43^\circ$$

Použité materiály

- BLAHOVEC, Antonín. Elektrotechnika II. 2. nezměň.vyd. Praha: Informatorium, 1997, 153 s. ISBN 80-860-7319-X.
- ZAPLATÍLEK, Karel. Základy elektrotechniky ZELí. User.unob.cz [online]. [cit. 2013-09-17]. Dostupné z: <http://user.unob.cz/zaplatilek/ZEL/Index.htm>
- Komplexní rovina. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-10-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Komplexn%C3%AD_rovina
- Učebnice matematiky pro SŠ. Www.realisticky.cz [online]. 2010 [cit. 2013-10-29]. Dostupné z: <http://www.realisticky.cz/ucebnice/01%20Matematika%20S%C5%A0/06%20Komplexn%C3%AD%20C4%8D%C3%ADsla/02%20Goniometrick%C3%BD%20tvar%20komplexn%C3%ADch%20C4%8D%C3%ADsel/01%20Zobrazen%C3%AD%20komplexn%C3%ADch%20C4%8D%C3%ADsel%20do%20Gaussovy%20roviny.pdf>

Použité obrázky

1. Schémata byly vytvořeny programem profiCAD, licence: VSŠ a VOŠ Moravská Třebová
<http://www.proficad.cz/>